

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR SOCIOLOGI
OCH ARBETSVETENSKAP

DU ÄR SMUTSIG!

En socialpsykologisk studie om
stigmatiseringsprocesser mot kristna asylsökande

Anette Taimory

Examensarbete för
Kandidat i sociologi,
15 hp
Handledare: Per
Månson
Termin/år:
Höstterminen 2017

Förord: När jag började läsa kandidatterminen på Göteborgs Universitet var jag helt klar över att jag ville ta chansen att gå djupare och lära mig mer om de utmaningar det innebär att leva i ett mångkulturellt samhälle. Detta är en diskussion jag ofta saknar i debatten, då det ofta blir polemiskt att vara för eller emot invandring. Att vara för behöver inte innebära att inte se svårigheterna, utan tvärtom är jag övertygad om att för att kunna leva sida vid sida i ett samhälle så får vi inte blunda för de utmaningar och svårigheter som finns. För att kunna hantera och göra något åt ett problem, så behöver vi börja med att förstå vad det handlar om. Denna uppsats är ett försök att, förutom att lära mig själv mer, bidra med ökad förståelse och uppmuntra till fortsatt forskning på området.

Jag vill rikta ett stort tack till alla mina respondenter för förtroendet att få lyssna på era berättelser. Tack till alla personer som med villighet och engagemang hjälpt mig att komma i kontakt med studiens respondenter. Tack till min handledare Per Månson som med sitt kunnande och engagemang alltid ställt upp och gett goda råd. Utan er alla hade inte denna studie varit möjlig att genomföra.

Göteborg, december 2017

Anette Taimory

Abstract

I denna uppsats undersöks vad som kan ligga bakom religiös intolerans. Frågan ställs om det enbart handlar om olika trosuppfattningar eller om även generella socialpsykologiska faktorer spelar en viktig roll. Syftet med studien är att med hjälp av socialpsykologiska och sociologiska begrepp och teorier bidra med en förklaring av religiös intolerans på mikronivå.

Uppsatsen utgår från ett kristofobiskt perspektiv där sammanlagt tolv respondenter berättat om sina erfarenheter av religiös intolerans på asylboende. I analysen används Goffmans teori om stigma för att förklara den exkludering, kränkning men även våld och misshandel som förekommit. Uppsatsen behandlar även socialiseringsprocessens inverkan på hur stigmatiseringen uttrycker sig där Durkheims begrepp mekanisk solidaritet bidrar med *en* förklaring. Då både identifikation och disidentifikation är viktiga i subjektivitetskonstruktionen för att kunna se på sig själv som en respektabel människa blir detta *ett* sätt att förklara konsekvensen av stigmatiseringen.

Titel: Du är smutsig! En socialpsykologisk studie om stigmatiseringsprocesser mot kristna asylsökande

Författare: Anette Taimory

Handledare: Per Månson

Examinator: Emma Engdahl

Typ av arbete: Examensarbete för kandidat i sociologi 15 hp

Tidpunkt: Höstterminen 2017

Antal tecken inkl. blanksteg: 69 060

Syfte: Syftet med studien är att med socialpsykologiska och sociologiska begrepp och teorier bidra med en förklaring av religiös intolerans på mikronivå. Uppsatsen bygger på kristna asylsökandes egna erfarenheter av religiösa trakasserier.

Problemformulering: Vad är det som ligger bakom religiös intolerans? Är det enbart olika trosuppfattningar, eller spelar dessutom generella socialpsykologiska faktorer en viktig roll?

Frågeställningar: Vilka erfarenheter av religiös intolerans möter kristna asylsökande på svenska asylboende? Hur kan den yttra sig? Vilka konsekvenser kan den få? Vilka konsekvenser får detta för den enskilda individen i form av tillit till det svenska samhället och integrationsprocessen?

Metod och material: Intervjuer med 12 respondenter med erfarenhet av att bo på asylboende

Huvudresultat: Människor socialiseras till att diskriminera en grupp av människor med något attribut som skiljer ut dem från majoritetsbefolkningen. Det handlar egentligen inte om kristna i sig utan att man lärt sig att det finns en koppling mellan låg social status och lågt värde som man gör motstånd mot och att detta negativa personifieras i kristna.

Nyckelord: religiös intolerans, kristna asylsökande, stigma, respektabilitet, mekanisk solidaritet.

Innehållsförteckning

Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte	3
1.3 Problemformulering	3
1.4 Frågeställningar	3
1.5 Kristofobi	3
1.6 Tidigare studier	3
1.7 Religion och identitet	5
2. Teoretisk referensram	5
Metod	
3.1 Intervju som metod	8
3.2 Urval, etiska aspekter och dilemma	9
3.3 Urvalsprocessen och avgränsningar	10
3.4 Intervjuns plats	11
3.5 Vilken typ av intervju och varför?	11
3.6 Genomförandet av intervjuerna och etiska aspekter	11
3.7 Kritiska självreflektioner	12
3.8 Kort presentation av respondenterna, fiktiva namn	13
3.9 Analysmetod	14
Analys: Respondenternas erfarenheter av religiös intolerans på asylboende?	
4.1 Exkluderings- och stigmatiseringsprocesser	14
4.2 Vad avgör diskrimineringens form och dess omfattning?	18

4.3 Olika konsekvenser av stigmatiseringsprocesser: att vara misskrediterad eller misskreditabel	20
4.4 Olika konsekvenser av stigmatiseringsprocesser: identifikation och disidentifikation	21
4.5 Vad händer med identiteten när personer tvingas fly och möter en ny social kontext?	25
5. Slutsatser	25
6. Slutdiskussion	26
Källor	27
Bilaga: Intervjuguide	29

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Under hösten 2015 började flera dagstidningar, bland annat Svenska Dagbladet och Göteborgsposten, uppmärksamma att kristna asylsökande utsätts för hot och våld på grund av sin trosövertygelse på svenska asylboenden (SvD 2015-12-03; GP 2016-11-11). Även riksdagsledamöter har uppmärksammat och debatterat frågan (Hannah 2017-06-20; Pethrus 2017-11-09).

Våren 2017 publicerades rapporten ”Religiöst motiverad förföljelse mot kristna flyktingar i Sverige” som bygger på en enkätundersökning med 123 respondenter. Undersökningen är gjord av den kristna organisationen Open Doors. Resultaten visar att hot och trakasserier på grund av kristen tro är ett problem som personer som söker asyl möter framförallt på asylboende i Sverige. En studie har även gjorts i Tyskland med liknande resultat. Som grund för studien åberopas bl.a. Europaparlamentets årsrapport om mänskliga rättigheter och demokrati från 2015. Där konstateras det att kristna är den religiösa grupp som för närvarande är den mest utsatta för hot och trakasserier i världen. I en rapport från Nämnden för Statligt Stöd för Trossamfund, ”Främlingsfientliga handlingar mot trossamfund” från 2014, konstateras att det finns flera studier som belyser islamofobiska och antisemitiska hatbrott, men ytterst få som behandlar kristofobi (Paulsson 2017).

Problemet med religiös intolerans har även uppmärksammat av FN och EU. I artikeln ”Elimination of All Forms of Religious Intolerance Seeking Consensus Amid Differences” refereras till hur en enig Generalförsamling antagit resolution 59/199, ”Elimination of all forms of religious intolerance”. Denna resolution innebär ett fördömande av all religiös intolerans, men där man specifikt nämner antisemitism, islamofobi och kristofobi som exempel på religiös intolerans. Även EU antog resolutionen i juli 2004 som en del i inriktningen att prioritera dessa frågor pga. problem med intolerans och våld mot olika religiösa gemenskaper i EU:s medlemsländer. I resolutionen talas det om en 20-30% ökning av våld mot religiösa minoriteter (Talwar 2006). Sedan tidigare finns FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna från 1948. Artikel 18 lyder: ”Var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Denna rätt innefattar frihet att byta religion och trosuppfattning och att, ensam eller i gemenskap med andra, offentligen eller enskilt, utöva

sin religion eller trosuppfattning genom undervisning, andaktsutövning, gudstjänst och religiösa sedvänjor” (Regeringens webbplats). Första delen av Europakonventionen artikel 9 är identisk med ovanstående. Den andra delen lyder: ”Friheten att utöva sin religion eller tro får endast underkastas sådana inskränkningar som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till den allmänna säkerheten eller till skydd för allmän ordning, hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter” (Europarådet 1950). I Regeringsformen 2:6 står det: ”Religionsfrihet: frihet att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion” (Regeringsformen 1974).

Att vara tolerant mot andras åsikter och trosövertygelse hör intimt samman med att leva i ett demokratiskt land som Sverige. Vi lever dessutom sedan många är tillbaka i ett mångkulturellt samhälle, där tanken är att olika kulturer och livsåskådningar ska leva sida vid sida med respekt inför varandra. Samtidigt ser vi en annan bild av verkligheten. Moskéer som bränns ner och synagogor som hotas. Antisemitism och islamofobi känner vi alltför väl igen. Allt detta är exempel på religiös intolerans, men enligt FN resolution 59/199 finns det även kristofobi. Det vill säga intolerans mot personer som har en kristen livsåskådning (Talwar 2006). Mot denna bakgrund har jag i denna uppsats valt att behandla det kristofobiska perspektivet.

1.2 Syfte

Syftet med studien är att med socialpsykologiska och sociologiska begrepp och teorier bidra till en förklaring av religiös intolerans på mikronivå. Uppsatsen bygger på kristna asylsökandes egna erfarenheter av religiösa trakasserier.

1.3 Problemformulering:

Vad är det som ligger bakom religiös intolerans? Är det enbart olika trosuppfattningar, eller spelar dessutom generella socialpsykologiska faktorer en viktig roll?

1.4 Frågeställningar:

- Vilka erfarenheter av religiös intolerans möter kristna asylsökande på svenska asylboende? Hur kan den yttra sig? Vilka konsekvenser kan den få?

- Vilka konsekvenser kan detta få för den enskilda individen i form av tillit till det svenska samhället och integrationsprocessen?

1.5 Kristofobi

Från och med juli 2004 finns begreppet *kristofobi* med i FN-kommissionen för mänskliga rättigheter. Kristofobi nämns i samma mening som antisemitism och islamofobi, vilket innebär att alla dessa tre begrepp är likställda (Talwar 2006). Kristofobi innebär intolerans, rädsla eller fördomar mot troende personer som har en kristen övertygelse. I Sverige uppgick antalet anmälda hatbrott med "kristofobiska motiv" till nästan 290 år 2016. Av dessa var 11 % våldsbrott och asylboende den vanligaste platsen (BRÅ 2016:94–97).

1.6 Tidigare studier

Då min studie handlar om kristna asylsökande började sökningen på tidigare studier med "christian asylum-seekers" där jag inte hittade något. Jag gick därefter vidare med sökningen "asylum-seekers". I "Annual reviews" hittade jag den sociologiska studien "Immigration and Religion". Denna studie visar hur viktig religionen är för många invandrare och dess påverkan på integration och identitet (Cadge 2007). Studiens kontext är USA, men jag menar ändå att kopplingen mellan religion och identitet är relevant för denna studie. Då inga ytterligare relevanta artiklar hittades på denna sökning gick jag vidare genom att söka på artiklar som citerat ovannämnda artikel.

Sökningen gav bland annat artikeln "Stigmatized Identities: Too Muslim to Be American, Too American to Be Muslim" av Patrick Michael Casey. Denna intervjustudie tar sin utgångspunkt i stigmatisering och islamofobi i det amerikanska samhället. De mest

signifikanta slutsatserna av studien är att respondenterna inte enbart upplevde sig stigmatiserade av icke-muslimer utan även bland muslimer. Detta menar Casey är något som hittills varit ett underskattat faktum i forskning på muslimer och stigma. Casey menar att detta kan handla om extra stor känslighet för kulturell assimilation i en minoritetsgrupp. Slutsatserna var enligt artikelförfattaren inte väntade, eftersom intervjufrågorna inte behandlade detta perspektiv utan var något som respondenterna själva tog upp (Casey 2017). Studiens utgångspunkt är alltså islamofobi medan denna uppsats tema är kristofobi. Casey diskuterar även sina slutsatser med stigmatisering inom en kulturell gemenskap, vilket gör studien relevant. Jag gick därför vidare med att läsa fler tidigare studier som var citerade av denna studie.

Vid denna sökning fann jag artikeln "Being Middle Eastern American: Identity negotiation in the context of the war on terror". Amir Marvasti har i en intervjustudie med personer som har sin etniska bakgrund i Mellanöstern undersökt hur stigmatisering sker genom att människor vill ta avstånd från terrordåd. Marvasti har även undersökt hur motstånd mot stigmatisering sker för att de drabbade vill få en positiv identitet (Marvasti 2005).

Även avhandlingen "A Sociological Study of Atheism and Naturalism as Minority Identities in Appalachia" av Kelly E. Church-Hearl hittades vid denna sökning. Detta är en intervjustudie med ateister och naturalister och deras erfarenheter av att leva som minoriteter i södra USA. Church-Hearl använder begreppen "oppressive identity work" för att förklara naturalisternas och ateisternas upplevelse av den kristna majoritetens exkludering och "oppositional identity work" för att förklara ateisternas och naturalisternas sätt att göra motstånd mot den kristna majoritetens värderingar (Church-Hearl 2008). Genom Marvastis artikel och Church-Hearls avhandling väcktes mitt intresse för hur människor gör motstånd mot att tilldelas negativa attribut, vilket indikerar att detta är viktigt för att kunna ha en positiv identitet. Dessutom tillhör respondenterna i båda studierna minoriteter, vilket även de kristna asylsökande är.

Samtliga valda tidigare studier har identitet som en gemensam nämnare. Detta indikerar att denna koppling även kan vara relevant för denna uppsats. Genom sökning på "religion" och "identity" på Google Scholar hittade jag artikeln "Ours is the Way of God: Religion, Identity, and Intergroup Conflict" av Jeffrey R. Seul på Harvard Law School. Seul skriver i artikeln hur viktig religionen är i identitetskonstruktionen med utgångspunkt i social identitetsteori. Han menar att religionen fyller grundläggande viktiga behov hos människan genom att ge

individer en känsla av kontinuitet mellan dåtid, nutid och framtid samt en djupare mening i livet. Religionen ger även en känsla av tillhörighet och att vara en del av ett större sammanhang både för den enskilda individen och gruppen. Detta menar han är speciellt viktigt vid tider av oro och förändring. Religionen tillför på så sätt mer stabilitet än andra delar av identitetskonstruktionen. Religionen är dessutom en kulturell markör som både kan förena människor och orsaka splittring. Den kan alltså bidra till en vi- och dem-känsla, där personer hittar sin styrka i moral och traditioner som hör samman med den egna religiösa gruppen (Seul 1999:561ff). Genom denna artikel framgår det med all tydlighet att kopplingen mellan religion och identitet är relevant i denna studie. Att vara asylsökande är en tid av oro och förändring. Seuls studie pekar även på religionens viktiga roll i identitetsskapandet samt hur den både splittrar och förenar människor.

1.7 Religion och identitet

Eftersom uppsatsens frågeställningar behandlar religiös intolerans mot personer som är kristna blir religion en naturlig och relevant variabel i undersökningen. Hur och på vilket sätt kan människors religion kopplas till deras identitet? Enligt socialpsykologiska identitetsteorier är våra identiteter inte statiska utan i ständig förändring utifrån olika interaktioner med de grupper vi identifierar oss med och det samhälle vi lever i. Identitet kan även liknas vid ett porträtt, där olika penslar och färger används av konstnären för att sätta sin prägel på porträttet. Ständiga revideringar görs där saker tas bort, tillkommer eller färger som förändras. Beroende på betraktarens erfarenhet och värderingar kommer porträttet även att väcka olika känslor (Stier 2003:14f). Identitet handlar om vilka vi är, men också vilka vi inte är. Vilka vi vill vara, men också vilka vi inte vill vara som människor. Detta inbegriper alla våra erfarenheter i livet där interaktioner med andra människor och då i synnerhet signifikanta andra påverkar vad vi ser och uppmärksammar hos andra personer. Detta leder i sin tur till hur vi beter oss mot andra människor. För de personer som har en religiös övertygelse är deras tro också en viktig del av identiteten (Charon 2006:148f).

2. Teoretisk referensram

I denna uppsats används flera begrepp och teorier för att förklara det som har framkommit i intervjuerna. Utgångspunkten före intervjuerna var att använda socialpsykologiska begrepp och identitetsteorier. Vid sökning på tidigare forskning framkom bland annat att *stigma* är ett begrepp som använts för att förklara diskriminering av personer med annan etnicitet än majo-

ritetsbefolkningen. Då denna studie är induktiv har respondenternas berättelser fått ligga till grund för vilka begrepp och teorier som bedömts som relevanta för förståelse och förklaring.

Goffmans teori om *stigma* är central i denna studie. Utgångspunkten i teorin är att varje samhällsmedlem socialiseras till att tänka och göra saker på ett sätt som blir det naturliga, det ”normala”. Det är ofta inte förrän något avviker från det man lärt sig som reflektionerna kommer. På detta sätt kategoriseras människor till att tillhöra ”de normala” och ”de avvikande”. Kategoriseringen leder till att människor utvecklar stereotyper av den Andre, det vill säga personer som tillhör en grupp som skiljer sig från den egna. Innebörden är att det handlar om ett beteende eller utseende som skiljer sig från det som för närvarande är normen i samhället eller i gruppen. Stigma har i praktiken en relationell betydelse. Ett attribut kan vara stigmatiserat i en grupp av människor, ofta majoriteten i ett samhälle, men vara något hedervärt i en annan. Social information fås genom olika symboler. Om symbolen ska ge status eller bli ett stigma beror på vilka värderingar som råder i gruppen eller samhället. Därigenom blir ett stigma i praktiken ett sätt att utöva social kontroll i en grupp eller samhälle.

Goffman urskiljer tre olika typer av stigma: olika kroppsliga defekter, defekter som har med den personliga karaktären att göra samt stigmat som berör ras, nation eller religion.

Gemensamt för alla tre typerna är att individen eller gruppen har en egenskap eller ett attribut som avviker från det som anses ” normalt”. Det som blir det normerande är vad som är allmänt acceptabelt och förväntat. Den person eller grupp som avviker anses inte vara riktigt mänsklig, och åtgärderna blir ofta diskriminerande av olika slag. Den typ av stigma som är aktuell i denna uppsats är den som berör religion. Specifikt för detta stigma är att det kan drabba alla i en familj och förmedlas från generation till generation (Goffman 2014:9ff, 52f).

Erkännande är en viktig del i identitetskonstruktionen. Synlig social information om ett stigma leder till vad Goffman benämner att vara *misskrediterad*. Detta innebär att en persons stigma är bekant eller uppenbart för andra personer. Konsekvensen blir att det är svårare att få erkännande. För att undvika att bli misskrediterad och därmed gå miste om erkännande försöker många dölja sitt stigma. Detta kallar Goffman att vara *misskreditabel* (Goffman 2014:12, 26).

Ett annat viktigt begrepp i denna studie är *respektabilitet*. Innebörden är att ha ett värde som människa. Vad som har värde för en människa handlar vidare om med vem eller vilka en person identifierar sig med eller tar avstånd ifrån. Vi klassificerar helt enkelt människor som respektabla eller icke-respektabla, där att vara respektabel som människa handlar om att för-

knippas med positiva attribut och icke-respektabilitet handlar om att ha ett lågt socialt värde. Beverly Skeggs visade med sin studie bland arbetarklasskvinnor i England att respektabilitet blir extra viktigt för personer med låg social status. Skeggs använder sig även av begreppet *disidentifikation*. Innebörden är att tala om vad man inte är och vad man inte tycker om. På detta sätt skiljer man ut sig från en person och en grupp. Disidentifikationen är extra viktig för en person eller grupp med lågt socialt värde. Det handlar med andra ord om ett motstånd mot att se sig själv som mindre värd (Skeggs 2000).

Som tidigare nämnts formas en persons identitet enligt socialpsykologisk teoribildning genom relationer. Identiteten är inte statiskt utan förändras när relationerna förändras. Detta gör att identifikationen med en grupp, likväl som disidentifikationen med en annan grupp, är central i identitetsformandet. Vid identitetsförvirring råder en osäkerhet eller ambivalens hos en individ över vilken grupp personen ingår i (Stier 2003:127).

Social identitet handlar om vilken grupp en person identifierar sig med. I början av 1970-talet lade Henri Tajfel och Ralph Turner fram sin sociala identitetsteori. Innebörden i teorin är att varje persons upplevelse av sig själv har två källor, en personlig och en social. Den personliga inbegriper attityden till eller värderingen mot sig själv och den sociala grupp personen ingår i. Att vara med i en grupp med hög status ger även den enskilda individen hög status. Den egna gruppen överskattas och andra grupper nedvärderas. Vid hot eller ifrågasättande av den personliga identiteten övervärderas den egna gruppen, vilket leder till att den sociala identiteten stärks. Detta leder i sin tur till att även den personliga identiteten stärks (Nilsson 1996:171f).

Människor i alla samhällen skiljer mer eller mindre mellan de personer de har i sin innersta krets och interagerar med och de som finns på avstånd. Begreppet *ingroups* handlar om relationer med personer som man har gemensamma erfarenheter med och som fyller grundläggande behov av tillit och närhet, eller med andra ord med vilka en person identifierar sig med. Begreppet *outgroups* handlar om grupper personer disidentifierar sig med och där det inte finns gemensamma erfarenheter (Matsumoto 2007:373f).

I ett samhälle som är byggt på kollektivistiska värderingar betonas människors ömsesidiga beroende av varandra. Detta innebär att kollektivet är viktigare än de enskilda individerna. Starka band till familj, släkt och vänner, den egna gruppen, är karaktäristiskt för kollektivistiska kulturer. Gruppens mål är viktigare än individens. Respekt och solidaritet premieras. I en kollektivistisk kultur är den sociala kontrollen förhållandevis stark (Nilsson 2015:188f).

För att en kultur eller ett samhälle ska bestå behöver det hålla ihop på något sätt. Detta var något som de tidiga sociologerna med Emile Durkheim i spetsen intresserade sig för. Informell social kontroll handlar om hur detta sker genom de vardagliga interaktionerna. Durkheim använde sig bl.a. av begreppen *mekanisk* och *organisk solidaritet*. Ett samhälle med mekanisk solidaritet bygger på att tilliten och solidariteten i de sociala relationerna formas genom tydligt strukturerade och definierade hierarkier. Traditioner och relationer inom grupper skiljer sig inte så mycket från varandra. Individer inom gruppen socialiseras till att sätta gruppen före sig själv. I detta samhälle är det släkten som utgör den högsta moraliska enheten. Det är alltså gruppen och inte den enskilda individen som har ett okränkbart värde. Organisk solidaritet uppstår i ett samhälle där människor är mycket olika varandra och där idealet är jämlika maktstrukturer. I detta samhälle är det individen som utgör den högsta moraliska enheten (Durkheim 1984:33ff, 233). Alla samhällen har sina lagar och regler som håller ihop samhället. I det mångkulturella samhället är det många olika traditioner som ”slås” om vad som är det rätta. Baianstovu skriver i sin bok om de konflikter som kan uppstå mellan individens och kollektivets rättigheter. Hon menar vidare att det genom de grundlagsstadgade rättigheterna, uttryckt i till exempel regeringsformen, kan uppstå konflikter mellan individen och grupperna. Därmed är det inte tydligt om det är individens eller gruppens rättigheter som ska vara viktigast (Baianstovu 2017:19).

3. Metod

Bedömning av lämplig metod görs genom att titta på vilket sätt syfte, problemformulering och frågeställningar bäst kan besvaras. I denna uppsats används ett kvalitativt, induktivt arbets- och förhållningssätt som utgångspunkt (Backman 2008:55f). Intentionen med uppsatsen är att utgå från de asylsökandes egna berättelser i analysen, vilket gör denna metod lämplig.

3.1 Intervju som metod

I den kvalitativa intervjun lyfts de intervjuades personliga erfarenheter och synpunkter på frågeställningarna i undersökningen fram. Denna studies syfte, problemformulering och frågeställningar handlar om människors erfarenheter av och förklaring till religiös intolerans, vilket gör intervjuer till en lämplig metod. Valet av adekvat metod bidrar till god reliabilitet i studien. God validitet har uppnåtts genom att de centrala variablerna i problemformulering återfinns i intervjuens tema och frågeställningar (Jacobsen 2017:115).

3.2 Urval, etiska aspekter och dilemman

Inledningsvis brottades jag en hel del över om det överhuvudtaget var etiskt försvarbart att göra denna intervjustudie. När jag väl bestämt mig gick funderingarna över till vilka personer som skulle vara tänkbara. Här har de etiska aspekterna varit vägledande och avgörande.

Utgångspunkten var att intervjua personer som fått uppehållstillstånd och där det var möjligt att göra intervjun utan tolk. Detta på grund av det känsliga ämnet och asylsökande som en utsatt grupp. Anledningen till att undvika tolk var tvåfaldig. Dels svårigheten att få tag i lämpliga personer där respondenterna skulle kunna känna tillit och våga berätta. Dels ett stort ansvar för mig att kunna garantera personerna hundra procentig konfidentialitet och integritet.

Första intervjun gjordes därför med en person som fått uppehållstillstånd. Detta var även en provintervju. På grund av att intervjuguiden fungerade väl har jag valt att använda materialet i analysen. Min erfarenhet efter denna intervju var dock att det blev jobbigt för respondenten att berätta om tiden på asylboendet. ”Jag blir upprörd, vill glömma den tiden” (Iman). Detta indikerade att mina tankar om att respondenterna inte är lika utsatta när de fått uppehållstillstånd inte stämde. Genom att prata om det smärtsamma som varit blev det jobbigt på ett annat sätt. Eller var det så att själva ämnet var alltför känsligt för att göra intervjuer? Efter detta bestämde jag mig för att istället börja intervjua personer som fortfarande bor på ett asylboende och därefter göra en utvärdering innan jag gick vidare. Jag hade under min ”spaning” i några olika kyrkor kommit i kontakt med en person som jag tyckte det skulle vara intressant att intervjua. Jag berättade om studien och bad personen tänka igenom om hen ville vara med. När jag fick ett jakande svar lät jag personen välja om hen ville vara själv eller i en grupp. Det blev en gruppintervju med tre personer. Erfarenheten av denna intervju skiljde sig mycket från den första och min upplevelse efter den var att personerna upplevt det positivt att bli lyssnade på. Efter detta släppte jag tanken på att det skulle vara mer oetiskt att intervjua asylsökande än de som fått uppehållstillstånd. Samtidigt har det hela tiden varit en balansgång i varje intervju att försöka avgöra hur mycket jag kan fråga. Min erfarenhet efter intervjuerna har för det mesta varit att respondenterna upplevt det positivt att berätta. När jag efter varje intervju tackat respondenterna för att de tagit sig tid att komma och berätta har flera uttryckt en tacksamhet för att jag velat lyssna på dem. Detta indikerar att intervjuerna förutom att de gett mig värdefullt material även haft en terapeutisk funktion för flera av respondenterna (Dalen 2015: 27, 30, 67f).

3.3 Urvalsprocessen och avgränsningar

Min ambition, förutom de etiska aspekterna, var att få ett så varierat urval som möjligt av män och kvinnor i olika åldrar och med så många olika etniciteter som möjligt. Eftersom jag både bor och studerar i Västra Götaland samt uppsatsens tidsbegränsning till tio veckor blev det naturligt att avgränsa urvalet till asylsökande eller före detta asylsökande i Västra Götaland. Respondenterna har tillhört någon av följande kategorier: var kristna när de kom till Sverige, har konverterat under sin tid i Sverige eller muslim som är aktiv i någon kyrka. Arbetet med att "hitta" respondenter blev i praktiken svårare och mer tidskrävande än jag trott. Eftersom uppsatsen är avgränsad till kristna eller muslim som är aktiv i någon kyrka föll det sig i ett inledande skede naturligt att kontakta präster, pastorer, diakoner, ungdomsledare och integrationsansvariga i olika kyrkor. Detta skedde till största delen genom telefon där jag presenterade mig själv, syftet med studien och bad dem fråga personer som skulle kunna vara aktuella. Det vanligaste svaret var att de inte kände till någon utan hänvisade till någon annan som eventuellt visste. Några hade visserligen kontakt med flera personer men bedömde att de antingen skulle behöva tolk eller befann sig i ett mycket känsligt läge med avslag och eventuell utvisning från Sverige. Andra svar jag fick var att de hade kontakt med asylboende, men inte med någon kristen. En gång fick jag till och med svaret: "... men på (namn på asylboendet) finns inga kristna. Där är alla muslimer". Detta uttalande stärker bilden av att kristna asylsökande är en liten minoritet. Medvetenheten finns inte alltid att personerna existerar överhuvudtaget.

Det var med blandade känslor jag fortsatte mitt arbete med att "hitta" respondenter. För mig fanns ingen tvekan om att personerna fanns. Frågan var bara om och hur jag i så fall skulle få möjlighet att göra intervjuer med dem. Var det någon som ville och vågade vara med eller var det helt enkelt ett för känsligt ämne och kanske dessutom "fel" tidpunkt som några av mina telefonsamtal indikerade. Vid denna tidpunkt började jag ifrågasätta mitt val av ämne och om jag överhuvudtaget skulle få några personer att intervjuas. Parallellt med dessa kontakter hade jag även telefon- och mejlkontakt med integrationsansvarig på Röda Korset, Västra Götaland. Via dennes kontakter fick jag min första intervju.

Därefter kom hoppet tillbaka och jag fortsatte vidare med varje kontakt som kunde tänkas ge resultat. Kort därefter fick jag ytterligare två respondenter genom en anställd i en kyrka. Två respondenter fick jag direktkontakt med via "spaning" i olika kyrkor. Genom "snöbollseffekten" fick jag ytterligare tre respondenter. Resterande fyra respondenter fick jag via två

privatpersoner. De flesta respondenterna har jag haft telefonkontakt med före intervjuerna och presenterat mig själv och syftet med studien. Personerna har även fått möjlighet att ställa frågor till mig om studien. Genom detta tillvägagångssätt har jag sammanlagt gjort åtta intervjuer (Jacobsen 2017:118ff).

3.4 Intervjuns plats

Forskning visar att kontexten kan påverka innehållet i en intervju. Detta gör att valet av plats bör väljas med omsorg. Man brukar tala om kontexteffekten. Det finns både för- och nackdelar med att välja en naturlig plats som hemmet och en artificiell som är konstlad. Samtidigt finns det inte någon helt neutral kontext. Det sker alltid någon form av påverkan genom kontexten. Det viktiga är medvetenheten om denna påverkan och att beslut om plats tas med hänsyn till detta (Jacobsen 2017:102). Min egen utgångspunkt gällande val av plats har varit att respondenterna ska känna sig så trygga och bekväma som möjligt under intervjuens gång. De flesta intervjuerna har därför ägt rum i ett ostört rum i en kyrka där personerna känner sig hemma och där de kontinuerligt firar gudstjänst och har andra aktiviteter. Ett ostört rum på respondentens arbetsplats efter arbetstid har också förekommit. Asylboendet har varit uteslutet på grund av etiska skäl.

3.5 Vilken typ av intervju och varför?

Jag har valt en intervjuform som får anses vara halvstrukturerad. Detta innebär att jag haft en intervjuguide med tema, fast ordningsföljd och öppna svar. I varje intervju har jag varit noga med att låta respondenterna berätta fritt utifrån temat. Grundstrukturen har dock varit viktig för att vara säker på att få med allt väsentligt och därigenom uppnå syfte, svara på problemformulering och frågeställningar. Jag har dock lagt stor vikt vid öppenheten, då detta är fördelarna med att göra en intervju istället för en enkät samt att inte missa något respondenterna vill berätta som är relevant för ämnet. På slutet har jag dessutom ställt frågan ”Finns det något du tycker jag skulle frågat mer om som handlar om detta ämne?”. På detta sätt menar jag att respondenterna getts goda förutsättningar att berätta allt de vill och att jag har fått ut maximalt av varje intervju (Jacobsen 2017:98ff).

3.6 Genomförandet av intervjuerna och etiska aspekter

Varje intervju har inletts med att jag presenterat mig själv, syftet med studien och hur den kommer att användas. För dem jag haft direktkontakt med före intervjun har informationen varit relativt kort. Med dem som det varit en person som förmedlat kontakten och som berättat om syftet med studien och i samråd med respondenten bestämt tid och plats har informationen

varit mera grundlig. Vid varje intervjutillfälle har respondenterna getts möjlighet att ställa frågor varefter jag frågat om jag får spela in intervjun samt redogjort för behandlingen av materialet. Att radering kommer att ske efter transkription, att det enbart är jag som har tillgång till materialet och att de garanteras hundra procentig anonymitet. På detta sätt menar jag att jag uppnått informerat samtycke samt krav på konfidentialitet (Dalen 2015: 25ff).

En fråga jag ställt mig är om syftet med intervjun ska vara dolt eller öppet? Det handlar här om att väga de etiska aspekterna mot att få fram mesta möjliga information. Med tanke på ämnets känslighet har jag valt att vara tydlig med syftet, då detta etiskt är det bästa. För övrigt har det viktigaste varit att lyssna intresserat, skapa en öppen och tillitsfull atmosfär och att enbart ställa frågor när jag inte förstått vad respondenterna menat eller när de själva velat att jag ska ställa fler frågor för att känna sig bekväma.

Intervjuernas längd har varit mellan en till en och en halv timme. Detta har gjort att de varit tillräckligt långa för att få tillgång till väsentlig information och samtidigt inte så långa att både jag och respondenterna blivit helt uttröttade. Jag har efter min egen presentation låtit respondenterna presentera sig och berätta om sin bakgrund, vilka förväntningar de hade på att komma till Sverige, vad de tänkte när de kom hit och vilken religion de tillhörde. Jag har från början lagt stor vikt vid att skapa en öppen och tillitsfull atmosfär. Detta för att respondenterna ska kunna slappna av och att det inte ska liknas vid eller kännas som ett förhör. Före det huvudsakliga temat som behandlat erfarenheter av religiös intolerans på asylboende har jag bett respondenterna berätta mer allmänt om livet på asylboendet. Hur det varit att bo där och vilka personer de umgått med. Respondenterna har getts utrymme att fritt berätta om temat. Avslutningsvis har jag frågat om deras tankar om Sverige idag och om de har något de tycker jag skulle frågat om som de vill tillägga. Genom att ha mer allmänna frågor i början har respondenterna börjat slappna av. Det har sedan blivit naturligt att komma in på de mer komplexa frågorna allt eftersom. Jag menar även att de avslutande frågorna är viktiga. Dessa har gett respondenterna en möjlighet att "landa" efter de mer jobbiga och komplexa frågorna. Varje intervju har avslutats med att jag tackat varje person för att de tagit sig tid och ställt upp (Jacobsen 2017:98ff).

3.7 Kritiska självreflektioner

Mitt val att göra en studie med kristna asylsökandes erfarenheter av religiös intolerans är tvåfaldig. Dels har jag under många års tid haft kontakt med människor som kommit till Sverige som flyktingar, varigenom ett intresse för frågor som hör samman med mottagande, inte-

gration och de utmaningar det innebär att leva i ett mångkulturellt samhälle växt fram och blivit allt starkare genom åren. Jag har även en kristen tro. Intresset för frågorna handlar alltså i grunden inte om att jag är kristen samtidigt som det inte heller går att bortse från en viss påverkan.

Därmed blir en viktig aspekt av den etiska problematiken att jag själv har en kristen tro. Detta innebär att jag har en viss förståelse av respondenternas trosuppfattning och att det – i den mån de känner till att även jag är kristen – kan innebära att de anpassat sitt sätt att berätta och svara på mina frågeställningar. Ett möjligt exempel på detta är att flera av de intervjuade sade att en muslim som dödar en kristen kommer direkt till paradiset. Under intervjuerna har det inte framkommit, med några få undantag, att de talat till mig som till en medkristen. För de respondenter som kände till att jag är kristen skulle det även kunna inge en känsla av trygghet och tillit som gjort att de var mer öppna och berättade mer än vad de annars skulle gjort, vilket i så fall inneburit en tillgång i intervjusituationen.

Ett problem med min kristna trosövertygelse skulle vidare kunna vara mitt sätt att analysera de intervjuades svar. Här handlar det dock mindre om etiska aspekter utan mer om min förståelse och sätt att tolka svaren. Mitt förhållningssätt i tolkningsprocessen har dock varit att inte på något sätt lyfta fram det specifikt ”kristna” utan förhållit mig till det som sagts som till vilket annat svar som helst. När jag valt citat att tolka så har mitt fokus varit att det ska vara väsentligt för syfte och frågeställningar. Huruvida jag lyckats i min föresats överlåter jag åt läsaren att bedöma (Dalen 2015:15ff, 107ff).

3.8 Kort beskrivning av respondenterna, fiktiva namn

Intervju 1. Iman, yngre kvinna, Mellanöstern

Intervju 2. Mohammad, medelålders man; Hickmat och Asad, yngre män, Centralasien

Intervju 3. Mustafa, yngre man, Centralasien

Intervju 4. Abbas, yngre man, Centralasien

Intervju 5. Jamal, yngre man, Mellanöstern

Intervju 6. Hamid, yngre man, Mellanöstern

Intervju 7. Matim och Arash, yngre män, Mellanöstern

Intervju 8. Gift par från Centralasien; Seinab, yngre kvinna och Sharif, yngre man

3.9 Analysmetod

I en induktiv studie som denna är det intervjupersonernas erfarenheter och syn på saken som ligger till grund för analysen. Tio av tolv respondenter gav sin tillåtelse till inspelning av intervjuerna, vilket har gett mig ett mycket rikt material. Jag har dessutom alltid haft med mig ett litet anteckningsblock där jag antecknat saker som jag observerat under intervjuerna. Inledningsvis gjordes transkriberingen direkt efter intervjuerna. Efter de två första intervjuerna började jag istället med att lyssna på intervjuerna minst en gång före transkriberingen. Detta tillvägagångssätt gjorde att jag såg mer mönster och samband under själva transkriberingen som blev värdefullt i tolkningsprocessen. Transkriberingen har dock alltid gjorts inom en dag och att lyssna i möjligaste mån direkt efter varje intervju. På detta sätt har intervjuerna allt mer börjat ”leva inom mig” och citat har dykt upp i mina tankar under tiden jag skrivit eller gjort något helt annat. Minnesanteckningar har även använts i analysen. Att analysen börjar redan under intervjuerna har blivit allt klarare för mig i efterhand. Ett exempel på detta är ordet ”kafir” som jag började känna igen och som återkom i flera intervjuer. Citat från respondenterna utgör en viktig del i analysen. Utgångspunkten blir därmed ”experience near”. Tolkningsprocessen ledde till ”experience distant” och en vidarekoppling till begrepp och teorier. Visserligen fanns några begrepp och teorier som utgångspunkt före intervjuerna, men det är materialet i intervjuerna som varit vägledande för vilka teorier och begrepp som varit relevanta att använda för att kunna förstå och förklara respondenternas uttalande. Därmed har jag låtit mig inspireras av grundad teori och teoretisk känslighet som analysmetod (Dalen 2015:69ff).

4. Analys av respondenternas erfarenheter av religiös intolerans på asylboende

4.1 Exkluderings och stigmatiseringsprocesser

Ett genomgående drag i intervjuerna är att respondenterna berättat om verbala kränkningar och exkludering från andra boende på asylboendet på grund av de intervjuades kristna tro. Detta har skett oavsett om de växt upp som kristna i sitt hemland, konverterat i sitt hemland eller under sin vistelse i Sverige. Flera av respondenterna har även bott på flera asylboende, men menar att det inte är någon nämnvärd skillnad mellan dem. Det handlade om allt ifrån att bli utesluten ur gemenskapen och verbalt kränkt till misshandel och mordhot. Enda undantaget var Hamid som är aktiv i en kyrka, men ser sig själv som muslim. Hamid var den enda

av respondenterna som inte upplevt någon form av religiös intolerans på asylboendet, utan haft både kristna och muslimer som vänner. Hamids erfarenheter av asylboende var före 2015. Däremot hade han erfarenheter av mycket fördomar mot och rädsla för kristna respektive muslimer på andra platser i samhället (Intervju 6).

Konvertiterna Asad, Mustafa och Jamal gav exempel på hur relationer på någon dag förändrades från mycket nära där de hade haft roligt och skrattat tillsammans till att istället ha blivit avståndstagande och kränkande när det blivit känt att personerna är eller har blivit kristna. Asad berättar om första gången han mötte problem efter han blivit kristen. När han som vanligt skulle sätta sig vid ett bord med sina "vänner" bemöttes han av: "Du är smutsig! Sitt inte med oss! Jag gick därifrån och satte mig i ett hörn vid en vägg". Asad tar ett djupt andetag och fortsätter: "Det kändes som mitt hjärta skulle gå sönder, men detta blev hädanefter min favoritplats". Mustafa säger: "Det var som en bomb som exploderade. De säger: Jag hatar denna man!" Både Asad och Mustafa kommer från Centralasien och har konverterat under sin vistelse på sitt asylboende. Jamal har sitt ursprung i Mellanöstern, föddes i en muslimsk familj, men konverterade i sitt hemland. Jamal menar att även om han inte fysiskt får utstå samma saker i Sverige så är problemet ändå det samma genom att han "tvingas" hemlighålla att han är kristen. Det finns en rädsla både för sig själv och släktingar i hemlandet. Jamal pekar på huvudet och säger: "Det sätter sig i tankarna" (Intervju 2, 3, 5).

Arash och Matim konverterade i sitt hemland och är vänner. De har båda erfarenhet av hur relationer förändrades när det blev känt att de är kristna. Helt plötsligt slutade personer som de umgåtts med att hälsa, ignorerade dem genom att titta bort när de kom, de blev inte bjudna hem och fick höra kränkande ord som "kafir" och "här kommer satanisterna". Det var framförallt efter att de döpt sig i Sverige som det blev känt på asylboende de bodde på. De berättar att det fanns andra kristna som gick till kyrkan men som inte exkluderades på samma sätt: "Vi var mer öppna. Det är det som får en del att reagera" (Intervju 7).

Ordet "kafir" användes av samtliga respondenter som konverterat från islam till kristendom i Sverige eller sitt hemland i samband med att de berättade om verbala kränkningar och trakasserier. Ordet användes även i samband med att respondenter berättat om samtal med fäder och mödrar om konverteringen till kristendomen. Seinab berättar att hennes mamma kallat henne "kafir" när hon berättat att hon blivit kristen och Sharif att hans pappa sagt: "Du är 'kafir'. Du är inte min son". Jamal har en identisk berättelse. I den kulturella kontext personerna har sitt ursprung i är detta ett mycket nedvärderande ord. När jag ställt frågan till respondenterna vad

ordet betyder har jag fått svar som ”person som inte har någon tro”, ”otroende”, ”när någon byter religion” (Intervju 5, 8).

Asad ger en bild av problemet när en person konverterar: ”Svart fläck på en vit skjorta som måste tvättas bort”. Ordet ”mortad” har också använts av merparten av respondenterna från Centralasien. Asad ger en förklaringen av detta ord i form av en liknelse: ”När en rått döer ger den en infektion och ett virus. Kallar dig detta”. Mohammad säger i samband med trakasserier och kränkningar från personer av samma etnicitet: ”Om du är kristen så är du inte välkommen. Du blir kallad ’hundson’, ’åsneson’. Du är mörkrets son”. Tillsammans med Asad och Hickmat berättade Mohammad även att ett flertal personer av olika etnicitet spottar på dem när de går förbi. Dessa ord och att bli spottade på indikerar att det för dessa personer kan handla om en dubbel diskriminering, både religiös övertygelse och folkgrupp, då de tillhör en folkgrupp som är socialt nedvärderade i sitt hemland. Detta påstående förstärks när Asad säger: ”Att bli förnekade är något vi är vana vid. Döda (namnet på folkgruppen) kan de komma direkt till himlen. De tror så” (Intervju 2).

En tydlig skillnad som framkom i berättelserna var att de respondenter som konverterat till kristendomen berättade mer om våld i form av fysiskt kraftiga slag och misshandel från upp till sex personer samtidigt. Denna erfarenhet hade dock inte alla, utan enbart de personer som har sitt ursprung i Centralasien. Ingen av personerna från Mellanöstern hade erfarenheter av fysiskt våld på asylboende, men berättade samtidigt att de var försiktiga med vem de talade med om sin tro.

Utgångspunkten i Goffmans teori om stigma är att varje människa genom socialisationen lär sig vad som är det ”normala” i ett samhälle. På detta sätt kategoriseras människor till att tillhöra de ”normala” och de ”avvikande”. Det är helt enkelt inte förrän något skiljer sig som man reflekterar över det och reagerar. Det som skiljer sig blir något avvikande, ett stigma. I denna studie handlar det i första hand om religion som stigma. Ett asylboende kan liknas vid ett miniatyrsamhälle där kristna idag utgör en minoritet. Genom att majoriteten av de boende ser sig som muslimer blir att vara kristen ett avsteg från normen. Enligt teorin om stigma anses de personer som avviker från normen inte vara riktigt mänskliga varvid någon form av diskriminerande behandling ofta blir följden. Det som är specifikt för religion som stigma är att det kan drabba alla i en familj och förmedlas från generation till generation (Goffman 2014:9ff).

Ytterligare ett genomgående drag i respondenternas berättelser om livet på asylboendet är vilka starka reaktioner det väckt om de själva eller någon annan burit ett kors synligt. Asad berättar att sex personer ”attackerade” honom när han bar ett synligt kors. Han säger själv att det kanske inte var så klokt att bära korset synligt. Mohammad berättar: ”De spottar på mig när jag bär detta kors”. Han lyfter fram korset som han bär innanför kläderna samtidigt som han säger detta. Även Seinab berättar att en kvinna av annan etnicitet än hon själv spottat på henne när hon bar ett kors synligt (Intervju 2, 8).

Att bära ett kors ger påtaglig, synlig information och förknippas ofta med att vara kristen. Respondenternas beskrivning gör gällande att den synliga informationen väcker uppmärksamhet och att det därigenom är en symbol som skiljer sig från vad majoriteten anser vara det ”normala”. Av de negativa reaktionerna att döma är det även tydligt att det handlar om en stigmasymbol. Enligt Goffmans teori blir det därigenom legitimt att diskriminera och kränka personerna. I en annan kontext kan samma symbol enligt teorin om stigma ge prestige och status. Ett annat exempel på samma fenomen är en kvinna som bär respektive inte bär slöja/schal. Om den synliga sociala information ger status eller stigma beror alltså på kontexten (Goffman 2014:51ff).

Iman ger ett exempel där hennes 5-åriga dotter kommer hem och berättar att några barn frågat henne varför hennes mamma inte hade slöja på sig följt av frågor om de var kristna och åt griskött. Här blir det mycket tydligt att en kvinna som inte bär slöja ger social information om att en person är kristen och att en kristen förknippas med att äta griskött. Iman berättar att de var den enda kristna familjen på asylboendet vid denna tidpunkt. På detta sätt var de annorlunda och något exotiska och behandlades som den Andre. Samtidigt berättar Iman att hon även idag väljer att inte bära sitt kors synligt även utanför asylboendet. Själva det faktum att hennes utseende visar att hon har sitt ursprung någonstans i Mellanöstern ger reaktioner och ifrågasättande av att hon inte täcker sitt hår. Detta är ett tydligt exempel på kopplingen mellan social information och att ”stämplas” (Intervju 1).

Även Seinab berättar om ifrågasättande och exkludering från kvinnor då hon inte bär schal och ofta klär sig i byxor istället för i kjol. Seinab gav även exempel på ett förolämpande sms från en man: ”Hej! Du har ingen schal. Du säljer din religion. Vill du bli min flickvän?” (Intervju 8). Detta innebär alltså att yttre attribut som att bära kors och att inte bära slöja/schal som kvinna kan få både män, kvinnor och barn att reagera på ett negativt sätt både på ett asyl-

boende och på andra platser i samhället och att attributen förknippas med att vara kristen. Att vara kristen förknippas alltså med något negativt.

4.2 Vad avgör diskrimineringens form och dess omfattning?

Genom socialisering lär sig alla människor hur man bör klä sig, vad man bör äta och vad som är ett gott uppförande, men även hur man inte bör gå klädd, vad man inte bör äta och hur man inte ska uppföra sig för att anses vara en respektabel person. Innebörden är vilka normer och värderingar som är gångbara i gruppen och samhället där individen eller gruppen har sin tillhörighet. Denna process börjar redan i interaktionen mellan barn och föräldrar och utökas allt eftersom en person blir äldre (Helkama, Myllyniemi & Liebkind 2000:71ff).

Flera av respondenterna beskrev moskén och skolan där de läste mycket i Koranen som viktiga institutioner i socialisationsprocessen för individerna. Några av konvertiterna beskrev sig som mycket religiösa muslimer innan de blev kristna och hur de då fick lära sig att kristna är ”kafir” och att den som dödar en kristen kommer direkt till paradiset. Andra hade erfarenheter av att kunna leva mer öppet som kristen i sina hemländer och där det fanns möjlighet att umgås med muslimer som ”inte var så strikta”.

Tillbaka till exemplet där några barn frågar Imans 5-åriga dotter varför hennes mamma inte täcker sitt hår följt av frågor om hon är kristen och äter griskött. Att det är barn som ställer dessa frågor indikerar att det är något som anses viktigt att lära sig och en del av socialisationsprocessen. Dottern blir exkluderad genom att de därefter säger: ”Vi vill inte leka med dig”, vilket även kan kopplas till vad som tidigare sagts om stigmasymboler och dess påverkan på de sociala interaktionerna samt att det som är specifikt för stigma som berör religion är att det drabbar hela familjen och ärvs från generation till generation. Iman berättar även hur hon själv suttit med några kvinnor, skrattat och haft det trevligt när en kvinna helt plötsligt säger: ”Varför ljuger du?”. Iman berättar hur hon blev både arg och ledsen över anklagelsen, men fick svaret: ”Kristna ljuger ju”. Efter detta valde hon att inte umgås med kvinnorna. Iman ger även exempel från tiden på asylboendet som rör sättet att klä sig. Flera kvinnor som burit lite kortare jackor och inte varit så ”strikta” ändrade sin klädsel efter några månader till långa jackor och slutade samtidigt hälsa på Iman. Som sagts tidigare förknippas en kvinna som inte täcker sitt hår med att vara kristen. Med andra ord ges den sociala informationen genom det synliga attributet att inte täcka sitt hår. Trots att man inte vet vad Iman och hennes dotter äter förutsätter man att de äter griskött. Denna koppling är alltså något man lärt sig i socialisationsprocessen liksom kopplingen mellan att vara kristen och att ljuga.

När barnen säger: "Vi vill inte leka med dig" tar de tydligt avstånd från Imans dotter. Detta är ett exempel på hur redan barn lär sig hur man skiljer ut sig från en person och grupp som man inte vill vara och förknippas med. Det sker med andra ord en disidentifikation med den grupp man inte själv tillhör, "utgruppen", varmed den egna tillhörighetsgruppen, "ingruppen", favoriseras. På detta sätt stärks både den personliga och sociala identiteten (Nilsson 1996:171f; Matsumoto 2007:173f).

Imans erfarenheter från sitt hemland var för övrigt att kristna och muslimer som inte var så "strikta" levt sida vid sida i de större städerna innan det blev krig och haft vänner som var muslimer men inte burit slöja. Imans erfarenhet var att det var stor skillnad mellan stad och land i hur "strikta" muslimer var. Även Hamid har erfarenhet från sitt hemland av att leva sida vid sida med kristna vilket han fortsatt med på asylboendet och som nämnts tidigare har han som muslim aktiv i en kyrka inga personliga erfarenheter av religiös intolerans (Intervju 1, 6).

De flesta av konvertiterna har erfarenheter av hur de som muslimer i sina hemländer fick lära sig att kristna har ett lägre värde och att den som dödar en kristen kommer direkt till paradiset. Samtliga respondenter från Centralasien hade denna erfarenhet samt Jamal. Han berättar att kristna är en mycket liten minoritet i hans hemland och behandlas som tredje klassens medborgare. Som kristen går det inte att få vilket jobb som helst utan de jobb som de flesta inte vill ha med låg status. Här blir kopplingen till klass och respektabilitet mycket tydlig då alla genom socialisationsprocessen lär sig hur man ska bete sig och se ut för att vara respektabel respektive icke-respektabel. Att kopplas ihop med negativa attribut är det ingen som vill (Intervju 5, Skeggs 2000)!

Intervjuerna indikerar att konvertiter utsätts för grövre hot och trakasserier både på asylboende och i sina hemländer. Några av konvertiterna uttrycker även en rädsla för att slaktningar i deras hemländer ska bli trakasserade och hotade om det framkommer att de blivit kristna. Detta gör att många väljer att vara mycket försiktiga att berätta för någon och försöker hemlighålla detta. Av respondenternas berättelser framgår det tydligt att samtliga har sitt ursprung i samhällen där kollektivet är viktigare än individen. Durkheims begrepp mekanisk solidaritet beskriver ett samhälle där sammanhållningen bygger på gruppens normer och att göra så lika som möjligt. Konsekvensen blir att det är gruppen och inte individen som har det högsta okränkbara värdet (Durkheim 1984:31ff). Om det normerande i samhället är att vara muslim hotar en person som konverterar sammanhållningen. Detta inbegriper även de normer och traditioner som hör samman med att vara en muslim. Detta begrepp kan på så sätt förklara

att trakasserier, hot och våld används mer mot konvertiter. Det blir helt enkelt ett sätt att ”rädda” sammanhållningen i samhället.

4.3 Olika konsekvenser av stigmatiseringsprocesser: att vara misskrediterad eller misskreditabel

Erkännande har en viktig betydelse i identitetskonstruktionen. Frågan är vad människor kan tänkas göra för att få erkännande trots ett stigma? Genom kopplingen mellan det stigmatiserade attributet och att få erkännande blir det naturligt att försöka göra något åt det synliga attributet (Goffman 2014:26). I denna intervjustudie finns det flera exempel på personer som väljer att bära ett kors innanför kläderna. Av några respondenters berättelser framgår det att det finns en medvetenhet om att det medför ett stigma att vara kristen. Genom att bära korset innanför kläderna blir detta ett sätt att undvika att bli ”stämplad”. Personen blir då, för att använda ett begrepp i Goffmans stigmatologi, misskreditabel. Innebörden är en medvetenhet om att inneha ett stigma men att dölja det så det inte är synligt (Goffman 2014:12). Under perioden när jag försökte hitta personer att intervjua blev det tydligt att många av de asylsökande kristna väljer en kyrka som ligger på annan ort än där de bor. Kanske är även detta ett sätt att vara misskreditabel? Det vill säga en medvetenheten hos individen om ett stigma, men att försöka dölja det.

När Seinab och Iman inte täcker sitt hår på asylboendet skiljer de sig från normen och ger synlig social information till omgivningen som förknippas med att vara kristen, vilket i denna kontext innebär ett stigma. Båda kvinnorna har dessutom erfarenheter av exkludering från andra kvinnor på boendet genom att till exempel bära byxor istället för kjol. Iman berättar om en kvinna som bott på samma asylboende i fyra år och som erfarit exklusion och trakasserier när hon bar ett synligt kors om halsen: ”Hon hade det mycket värre än vi”. Ett annat exempel är Asad och Mohammed som blivit spottade på och fick höra kränkande ord när de burit ett kors synligt. Även Seinab berättar att en kvinna av annan etnicitet spottat på henne när hon bar ett kors synligt. När ett stigma både är bekant för personen själv och synligt för andra använder Goffman begreppet misskrediterad. De personer som väljer att bära ett kors synligt eller en kvinna som inte bär slöja/schal samt skiljer sig i klädkod blir alltså i studiens kontext misskrediterad. Konsekvensen blir att de får svårare att få erkännande från sin omgivning (Goffman 2014:12). Matims och Arash uppfattning är dock att det går att bära kors utan att bli exkluderad. Deras erfarenhet var istället att det är de som är mer ”aktiva” och ”öppna” med sin tro, ”att tala om tron från sitt hjärta” som väcker störst reaktioner (Intervju 1-2, 7-8).

Som sagts tidigare är erkännande viktigt i identitetskonstruktionen. Frågan är hur de som är misskrediterade på asylboendet får erkännande. Det som är gemensamt i Imans, Arashs, Matims, Seinabs, Sharifs och Abbas berättelser är att deras identifikation med och tillit till kristna och de kyrkor de besöker är stark, vilket indikerar att de får erkännande från personer i dessa sammanhang. Seinab och Sharif är exempel på personer som trivs mycket bra i ”sin” kyrka. Det lyser i deras ögon när de pratar om vad det betytt för dem och deras barn. Seinab visar med stolthet upp en inspelning från söndagens gudstjänst där hon är delaktig. Samtidigt har både Arash, Matim, Sharif och Seinab flera goda vänner som är muslimer, vilket indikerar att de dessutom får erkännande från personer av sin egen etnicitet. Asad och Mohammed uttrycker inte lika stark identifikation med personer i någon kyrka. Däremot kan uttalande som ”... prata med Gud som min Far” indikera en relation till Gud som ger ett erkännande (Intervju 1-8).

4.4 Konsekvenser av stigmatiseringsprocesser: identifikation och disidentifikation

De exkluderingsprocesser, kränkningar och våld som respondenterna berättat om beskrevs inte enbart komma från landsmän, utan från flera olika etniciteter som var representerade på de olika asylboendena. De grövre kränkningarna med hot, våld och misshandel kom från män i åldern 18-35 år. Enda undantaget var Asad som blivit hotad med kniv av en kvinna från en annan etnicitet. De flesta av respondenterna från Centralasien hade lättare att acceptera dålig behandling från sina landsmän än från andra nationaliteter, vilket tyder på en fortsatt identifikation med sin etnicitet. Däremot var disidentifikationen med muslimer av annan etnicitet än den egna stor. Detta verkade till stor del bero på att de flesta utsattes mer av muslimer från annan etnicitet än den egna. Responsen på dessa kränkningar och hot har dock skiljt sig åt. Merparten av respondenterna disidentifierar sig med de muslimer som är mycket religiösa och som kränker på olika sätt. Genom disidentifikationen gör respondenterna motstånd mot den negativa behandling de utsätts för. Detta är viktigt för att kunna fortsätta se sig själva som respektabla människor (Intervju 2; Skeggs 2000).

Matims och Arashs beskrivning av dem som exkluderar och kränker skiljer sig dock från övriga respondenter där de beskrivits som religiösa eller ”strikta”. Arash och Matims erfarenhet är det motsatta. Att dessa personer inte varit religiösa men i samband med att det framkommit att Arash och Matim är kristna så blir de plötsligt mycket religiösa. Enligt den sociala identitetsteorin är disidentifikationen med dem man inte vill tillhöra viktigt. För att inte själva bli förknippade med gruppen kristna och negativa attribut blir det istället viktigt för personer-

na att identifiera sig med gruppen muslimer som i denna kontext har status. Genom att bli religiösa muslimer blir det tydligt vilken grupp de tillhör. Den personliga identiteten stärks även genom att favorisera den egna gruppen (Nilsson 1996:171f).

På frågan hur de hanterade situationen svarar Matim ”Vi visste hur de tänkte så det hjälpte oss. Hade tålmod, ignorerade och försökte att inte bli påverkade. Vårt sätt och beteende var detsamma som förut. Vi ändrade inget”. Både Arash och Matim ger dessutom exempel på att det även fanns flera personer som blev nyfikna och ville veta mer: ”Dessa personer fortsatte vi umgås med”. Detta indikerar att de trots allt har en del vänner och får ett erkännande från dem trots att de också får utstå en del exkludering och kränkningar. Som sagts tidigare är även deras identifikation och tillit med personer i kyrkan stor. Båda framhåller dessutom att etnicitet inte är något viktigt för dem. Seinab och Sharif har liknande erfarenheter (Intervju 7-8).

”Vi hörde att Sverige är ett mycket bra land som respekterar de mänskliga rättigheterna. När vi kom hit så upptäckte vi att det är en lögn. Ingen liten lögn som går att dölja, utan så stor att den påverkar ditt dagliga liv. Det var ett stort misstag att komma hit”. Här uttrycker Hickmat en stor besvikelse på det svenska samhället som han haft stora förhoppningar på. I samband med Hickmats uttalande har det förts ett samtal i gruppen om hur det varit när de anmält hot och våld hos Migrationsverket. Asad säger vidare: ”Tror att Migrationsverket kan lösa problemet men när du kommer därifrån känner du istället maktlöshet och har frågor. Jag vill prata och lösa problem, men istället säger de att du använder din religion. Vi hanterar inte sådana problem. Vi har tyvärr inte tid med er. Men då undrar jag om de har tid med de andra? Vi har mött mycket svårigheter i (namn på hemlandet). Finns många bra personer också. En del säger om mig: här kommer översättaren!” Detta uttalande indikerar att det finns ett behov av att göra motstånd mot den negativa bild av sig själva de möter av en del personal på Migrationsverket och samtidigt behovet att vara delaktig och att ha ett värde som människa.

”Alla muslimer tänker så här. Vi kan inte gå ut med korset. Vi tycker det passar bra med korset, men inte de andra. Jag kan inte bära mitt kors synligt, men kvinnorna får bära sin huvudduk”. Här uttrycker Mohammad en stark disidentifikation med alla muslimer som blir en stereotyp bild av den Andre. Detta kan indikera att det både handlar om den diskriminering personerna fått utstå på grund av folkgruppstillhörighet i sitt hemland och nu dessutom som kristna. Disidentifikationen blir ett sätt att se sig själv som en respektabel person. Genom att dessa personer är öppna med sin kristna tro och har ett utseende som kopplas ihop med en diskriminerad folkgrupp i sitt hemland är de misskrediterade och får varken erkännande från sin

egen etnicitet eller från representanter i det svenska samhället. Mohammad säger: ”Ansiktet, hårfärgen gör dig annorlunda, men med detta kors blir du dubbelt annorlunda” (Intervju 2).

Iman gör en tydlig distinktion mellan muslimer som är ”strikt” och de som ”inte är så strikt”. Hon umgås med muslimer som ”inte är så strikt”. Hon gör även ett tydligt motstånd mot den negativa bild som ”strikt” muslimer gör av henne, men uttrycker fortsatt identifikation med personer av samma etnicitet som den ursprungliga och att vara kristen. Hon uttrycker även en längtan efter erkännande som kristen minoritet: ”Alla glömmer oss kristna. Tänker bara på muslimer. Tror att alla som kommer är muslimer. Känner mig ledsen att andra inte förstår vad kyrkan är” (Intervju 1).

Trots att Mustafa varit utsatt för flera incidenter med både våld och misshandel har han för det mesta valt att inte anmäla. Vid ett tillfälle hade han till och med fått kraftiga slag på revbenen som gjort mycket ont. På frågan om han anmält händelsen svarar Mustafa: ”Jag känner kärlek till personen som min bror”. För Mustafa är kränkande ord från sina landsmän det värsta. Dessa uttalanden tyder på att Mustafas identifikation med sin etnicitet fortfarande är stark. Mustafa vill gärna prata om vad den kristna tron betyder för honom samtidigt som han disidentifierar sig med kristna som fokuserar på yttre attribut och traditioner. Han menar att det viktiga är att ”...sanningen finns i hjärtat”. Mustafa hade dessutom erfarenheter av att bli degraderad av representanter för etniska svenskar. Han uttrycker en besvikelse över att inte ha fått ”hjälp att stå på egna ben”, vilket indikerar att tilliten och identifikationen med Sverige och svenskarna är svag (Intervju 3).

”Jag blir ledsen när de kränker mig. Vi är inte djur”. Följt av: ”Vi är människor”. Detta uttalande tyder på att Abbas disidentifierar sig med dem som anser att han är mindre värd vilket är ett bra exempel på vad en person kan göra för att framstå som en respektabel person. För att kunna se sig själv som en respektabel person behöver han göra motstånd mot bilden av att vara mindre värd. Abbas beskriver vidare svenskar som ”mycket snälla” och Sverige som ”paradiset”. ”Jag älskar detta land. Jag trivs mycket bra i kyrkan. Vi har lika värde för Gud. Ingen våg. Här finns inga rasister”. Detta indikerar att Abbas istället identifierar sig med svenskar och kristna i kyrkan. Abbas hade inte heller blivit utsatt för något grövre våld och menade att ingen vågade detta på grund av att de visste att de då skulle bli anmälda. Han hade haft kontakt med polisen i andra ärenden och kände sig mycket respektfullt bemött. Sammanlagt tyder detta på en tillit till det svenska samhället (Intervju 4, Skeggs 2000).

I respondenternas framställan av sig själva tycker jag mig se paralleller till Beverly Skeggs etnografiska studie av arbetarklasskvinnor i England. Kvinnorna gjorde motstånd mot den bild som medelklassen gav dem som smutsiga och utbildade, ja helt enkelt mindre värda än medelklassen, genom att lyfta fram sidor som de tyckte var negativa hos medelklassen. På detta sätt fick de ett värde. På liknande sätt gör respondenterna i denna studie motstånd mot den bild som en del muslimer vill ge dem som mindre värda genom att disidentifiera sig med och lyfta fram negativa sidor hos ”religiösa” och ”strikt” muslimer. Disidentifikationen gäller i vissa fall även representanter för det svenska samhället som inte hjälpt personer att ”stå på egna ben” samt frånvaro av ett respektfullt bemötande från personer på Migrationsverket. På detta sätt får personerna respektabilitet och värde. Genom berättelserna framkommer även indirekt hur en del muslimer gör motstånd mot den bild de har av kristna som ”kafir” och ”smutsiga”. Att vara en respektabel person handlar om att ha värde, vilket är ett allmänmänskligt behov. För både kristna och muslimer handlar det om att framstå som respektabla människor (Skeggs 2000).

I subjektivitetskonstruktionen är igenkänning viktig. Samtliga respondenter uttryckte en stolthet över att vara kristna även om det inneburit en hel del exkludering och lidande. Några av berättelserna gav prov på en del ambivalens genom smärtan i att inte längre vara en del av den större gruppen av personer från sitt egen etnicitet. Asad säger: ”När du möter att du är ’smutsig’ krossar det ditt hjärta. Mitt eget folk vill inte prata med mig”. Samtidigt uttrycker han en glädje i den kristna trosövertygelsen: ”Har fått det jag längtat efter. Kan nu prata med Gud som min Far”. Flera uttryckte det i ord i samband med att de berättat om sig själva och lidandet följt av: ”Jag är samtidigt så glad”, ”har valt själv” och ”Jag är stolt över denna religion. Vill inte byta”. Några av respondenterna uttryckte att de kände sig som en del av den kristna gemenskapen, men det gällde inte alla. Några var även besvikna över att inte få möjlighet att vara delaktig på lika villkor och att inte ”få hjälp att stå på egna ben”, vilket jag menar hör samman med respektabilitet. Att vara, bli och utöva kristen tro betyder inte samma sak för alla utan hör samman med olika tidigare erfarenheter, ålder och etnicitet. Detta är en viktig aspekt av subjektivitetskonstruktionen (Intervju 2-4; Skeggs 2000:157f).

Den ambivalens som flera uttryckte skulle kunna förklaras som ett stadium av identitetsförvirring. Att vilja vara en del av den större gruppen (eticiteten), men inte längre få fullt erkännande på grund av konverteringen och att inte heller vara helt delaktig och få erkännande i någon kristen gemenskap (Stier 2003:127).

4.5 Vad händer med identiteten när personer tvingas fly och möter en ny social kontext?

Studien har visat att den religiösa tillhörigheten är viktig för respondenterna. Att vara asylsökande är en tid av stor oro och ovisshet om framtiden. Det självklara är inte längre självklart när den sociala kontexten förändras. Religionen har en viktig roll i identitetskonstruktionen genom att ge en känsla av kontinuitet och en djupare mening i livet. Den kan också ge en känsla av tillhörighet och vara en kulturell markör (Seul 1999:561ff). Detta kan förklara den ambivalens som flera respondenter uttryckte genom att inte längre vara en självklar del i gemenskapen med personer från den egna etniciteten som kristna. Etnicitet är med andra ord något som är svårt att ”skaka av sig” och något som de flesta av respondenterna inte heller ville. Det är något som ligger djupt i identiteten. Socialantropologen Hylliand Eriksen menar att etniciteten framträder som mest när identiteten hotas (2004:90ff).

5. Slutsatser

Eftersom respektabilitet handlar om att ha ett värde som människa, att göra motstånd mot attribut, personer och grupper som har lågt socialt värde, går en hel del av de sociala interaktionerna som beskrivits på asylboende att förklara utifrån detta begrepp (Skeggs 2000). Flera av respondenterna berättade att kristna behandlas som andra eller till och med tredje klassens medborgare i deras hemländer. Flera av konvertiterna hade som tidigare nämnts även erfarenheter att som muslim ha fått lära sig att komma direkt till paradiset om de dödar en kristen. Sägas bör även att det i några intervjuer framkom att det inte enbart handlar om kristna, utan även andra icke-muslimer och att det är värst för dem som konverterar. Under analysens gång har mina tankar flera gånger gått till apartheidsystemet i Sydafrika där diskrimineringen inte handlade om religion utan om ras. Andra exempel är slavsystemet i Amerika och kastsystemet i Indien. Människor socialiseras till att diskriminera en grupp av människor med något attribut som skiljer sig från majoritetsbefolkningen, men det kan alltså handla om olika saker. Med detta sagt så handlar det ju egentligen inte om kristna i sig utan att man lärt sig att det finns en koppling mellan låg social status och litet värde som man gör motstånd mot och att detta negativa personifieras i kristna.

Studien är även ett exempel på hur vi klassificerar människor och hur detta ”ärvs” genom traditioner. Identiteter och kategorier skapas genom ett socialt samspel. De personer som är asylsökande i Sverige idag kommer i huvudsak från samhällen som bygger på vad Durkheim kallar mekanisk solidaritet. Där bygger tilliten och solidariteten på gruppens och inte individens

okränkbara värde. Enligt detta synsätt hotar en muslim som blir kristen sammanhållningen i samhället och kränker gruppen genom att göra något som gruppen anser skamligt.

Att kristna asylsökande är en minoritet som ofta glöms bort har framkommit i flera intervjuer. Känslan är att inte ”finnas” överhuvudtaget. Förhoppningsvis har denna intervjustudie bidragit med att ge ett ”erkännande” till personerna och göra gruppen mer synlig.

6. Slutdiskussion

Genom analys och resultat framkommer bakomliggande orsaker till religiös intolerans, hur den kan yttra sig genom exemplet kristofobi samt vilka konsekvenser det kan få för den enskilda människans identitet och tillit till det svenska samhället. En förklaring till religiös intolerans ges framförallt genom Goffmans teori om stigma och mekanisk solidaritet. Därmed är syftet uppfyllt och frågeställningarna besvarade. Så här i efterhand inser jag dock att andra delen av andra forskningsfrågan är allt för omfattande och att den inte har besvarats på grund av otillräckligt material, då merparten av respondenterna är asylsökande. Istället uppmanar jag till fortsatta studier gällande diskrimineringens påverkan på integrationsprocessen.

Även om mycket i intervjustudien är nedslående finns det några ljusglimtar som andas hopp och framtidstro. Med utgångspunkt i socialpsykologisk teoribildning är varken identitet eller värderingar något statiskt, utan förändras genom i första hand de interaktioner vi har med olika människor. Vad kan då göras för att motverka religiös intolerans? Till att börja med lyfta fram betydelsen av goda relationer och att bygga broar mellan olika föreställningsvärldar där det finns en nyfikenhet och respekt för varandras olikheter. Flera av respondenterna berättar hur de fortsätter att umgås med de muslimer som är nyfikna och inte exkluderar och hotar. Seinab berättar hur en familj på besök förvånat sa: ”Ber ni också?” när de bad före maten (Intervju 8).

Respekt och tolerans för andras olikheter är som studien visat inget självklart utan något vi alla behöver lära oss. Genom att möta olikheter och lära oss att lyssna på varandra möter vi också våra egna fördomar. I dessa sprickor kan något nytt födas fram inom oss var och en. Att vara nyfikna på varandra är till stor hjälp och något som går att lära sig. Kanske ett samverkansprojekt mellan olika aktörer såsom Röda Korset tillsammans med asylsökande där man samtalar om de mänskliga rättigheternas innebörd och vad det innebär att leva i ett mångkulturellt samhälle vore bra. Företrädare för kyrkor och moskéer vore också naturligt, då

religionsfrihet inte enbart handlar om rätten och friheten att utöva sin egen religion, utan även skyldigheten att respektera andras trosuppfattningar. Även om det kräver mycket tid och resurser får vi aldrig låta krafter som vill diskriminera, hota och förtrycka någon annan sätta agendan i samhället.

Källförteckning

- Backman, J. (2008). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur
- Baianstovu, R.I. (2017). *Heder-Hedersrelaterat våld, förtryck och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur
- Brottsförebyggande Rådet. (2016). *Hatbrott- Statistik över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv och självrapporterad utsatthet för hatbrott* (Rapport 2017:11). Stockholm: Brottsförebyggande Rådet
- Cadge, W; Howard Ecklund, E. (2007). Immigration and Religion. *Annual Review of Sociology*, 33 ss. 59-379. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1146/annurev.soc.33.040406.131707>
- Casey, P. M. (2017). Stigmatized Identities: Too Muslim to Be American, Too American to Be Muslim. *Symbolic Interaction*, 2 juni 2017. DOI: <http://dx.doi.org/10.1002/symb.308>
<http://onlinelibrary.wiley.com.ezproxy.ub.gu.se/doi/10.1002/symb.308/full>
- Charon, J. M. (2006). *Symbolic Interactionism An Introduction, An Interpretation an integration*. 9th edition. New Jersey: Pearson Prentice Hall
- Church-Hearl, K. E. (2008). "A Sociological Study of Atheism and Naturalism as Minority Identities in Appalachia. Diss. Tennessee: East Tennessee State University". Tillgänglig: <https://search-proquest-com.ezproxy.ub.gu.se/docview/60354121?accountid=11162> UMI nummer: 1461321
- Dalen, M. (2015). *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups
- Durkheim, E. (1984). *The Division of Labor in Society*. New York: The Free Press
- Europarådet. (1950). "Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna." Artikel 9. Rom: Europarådet
http://www.manskligarattigheter.se/dm3/file_archive/020521/bb9e3648d3ba4bc99876ca6c6485a221/europa_501104.pdf
- Goffman, E. (2014). *Stigma: den avvikandes roll och identitet*. Lund: Studentlitteratur
- Hannah, R. (2017-06-20). "Hot och våld mot kristna asylsökande på asylboenden. Skriftlig fråga 2016/17:1638". Stockholm: Sveriges Riksdag. <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/skriftlig-fraga/hot-och-vald-mot-kristna-asylsokande-pa-H4111638>
- Helkama, K., Myllyniemi, R., Liebkind, K. (2000). *Socialpsykologi: en introduktion*. Malmö: Liber

- Hylland Eriksen, T. (2004). *Rötter och Fötter: Identitet i en föränderlig tid*. Nora: Nya Doxa
- Jacobsen, D., I. (2017). *Hur genomför man undersökningar? Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur
- Nilsson, B. (1996). *Socialpsykologi*. Lund: Studentlitteratur
- Nilsson, B. (2015). *Socialpsykologi: Teorier och tillämpning*. Liber: Malmö
- Matsumoto, David & Juang, Linda (2008). *Culture & Psychology*. 4th edition. Wadsworth: Cengage Learning
- Marvasti, Amir. (2005). "Being Middle Eastern American: Identity Negotiation in the Context of the War on Terror". *Symbolic Interaction*, 28(4) ss.525-547. <https://search-proquest-com.ezproxy.ub.gu.se/docview/224807534/AC0E2C0AA7A74ACAPQ/1?accountid=11162>
- "Mänskliga rättigheter. Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter". Stockholm: Regeringskansliet. <http://www.manskligarattigheter.se/sv/vem-gor-vad/forenta-nationerna/fn-s-allmanna-forklaring>, <http://www.manskligarattigheter.se/sv/de-manskliga-rattigheterna/vilka-rattigheter-finns-det/tanke-och-religionsfrihet>
- Paulsson, Peter. (2017). *Religiöst motiverad förföljelse mot kristna flyktingar i Sverige- En enkätundersökning under våren 2017*. Örebro: Open Doors
- Pethrus, D. (2017-11-09). "Kristna på asylboenden". Fråga 2017/18:251. Stockholm: Sveriges Riksdag. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/skriftlig-fraga/kristna-pa-asylboenden_H511251
- Seul, J. R. (1999). "Ours Is the Way of God": Religion, Identity, and Intergroup Conflict." *Journal of Peace Research*, 36(5) ss. 553-569. <http://www.jstor.org.ezproxy.ub.gu.se/stable/pdf/424533.pdf>
- SFS 1974:152. "Regeringsformen". Stockholm: Justitiedepartementet. Hämtad: 2017-11-10. http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kungorelse-1974152-om-beslutad-ny-regeringsform_sfs-1974-152#K2
- Skeggs, B. (2000). *Att bli respektabel*. Göteborg: Daidalos
- Stier, J. (2003). *Identitet: Människans gåtfulla porträtt*. Lund: Studentlitteratur
- Svenska Dagstidningar. (2015-12-03). Svenska Dagbladet. tidningar.kb.se
- Svenska Dagstidningar. (2016-11-11). Göteborgs-Posten. tidningar.kb.se
- Talwar, N. (2006-07-26). "Elimination of All Forms of Religious Intolerance Seeking Consensus Amid Differences." New York: Förenta Nationerna. Hämtad: 2017-11-10. <http://web.archive.org/web/20060726075832/http://www.un.org/Pubs/chronicle/2005/issue1/0105p30.html>

Bilaga

Intervjuguide

Bakgrund: Berätta lite om din bakgrund: Var kommer du ifrån? Vilken religion tillhörde du? Vilka förväntningar hade du på att komma till Sverige?

Livet på asylboendet: Hur är/var det att bo där? Vilka personer umgås/umgicks du med?

Erfarenheter av religiös intolerans på asylboende: Har du några erfarenheter av hot och trakasserier på asylboendet? Vad var det som hände? Vem eller vilka var det som trakasserade eller hotade? Var det samma personer eller olika? Var det personer du kände eller okända? När hände det? Har du upplevt något liknande tidigare? Var och av vem isåfall? Har du anmält händelsen? Varför/varför inte? Vilket bemötande fick du vid anmälningen?

Avslutande frågor: Vad tänker du om Sverige idag? Finns det något du tycker jag skulle frågat mer om som handlar om detta ämne?